

**PRZEGLĄD ZACHODNIOPOMORSKI
ROCZNIK XXXI (LX) ROK 2016 ZESZYT 3**

PIOTR RATAJ*

**JÓZEF TOMICKI (1863–1925)
– PIONIER ELEKTROENERGETYKI LWOWSKIEJ**

Słowa kluczowe: Józef Tomicki, Lwów, Miejskie Zakłady Elektryczne, stowarzyszenia elektrotechniczne

Keywords: Józef Tomicki, Lviv, the Municipal Electrical Plant, Electrical Engineers' Association

Józef Maria Tomicki herbu Łodzia urodził się 22 stycznia 1863 roku w Rulikowie koło Kijowa¹. Ukończył gimnazjum jezuickie w Tarnopolu², po czym odbył praktykę fabryczną w cukrowni w Saliwonkach pod Białą Cerkwią i w zakładach Skody w Pilźnie³. W 1886 roku rozpoczął studia na Wydziale Mechanicznym poważanej i popularnej wśród Polaków Politechniki w Karlsruhe. Miał roczną przerwę w studiowaniu, co wynikało z jego politycznej działalności w zaborze rosyjskim (zapewne w ramach polskich organizacji studenckich i młodzieżowych),

* mgr Piotr Rataj, Uniwersytet Opolski, Studium Doktorskie, Politechnika Opolska, Instytut Układów Elektromechanicznych i Elektroniki Przemysłowej, SEP Oddział Opolski, e-mail: piotr.rataj33@wp.pl.

¹ Ś.p. inż. Józef Tomicki, „Czasopismo Techniczne” 1925, nr 10, s. 169. W innych publikacjach i nekrologach podaje się, że Tomicki urodził się w Wielkopolsce i tam pobrał edukację podstawową. Redakcja „Czasopisma Technicznego” zaznaczyła jednak, że jedynie informacje podane przez nią są autentyczne.

² A. Kryzaniwskij, *Prąd stały czy przemienny. Jak to było na początku elektryfikacji Lwowa*, Zeszyty Naukowe Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej, nr 43; I SHE Gdańsk 29–30 czerwca 2015 r., Wydawnictwo Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej, Gdańsk: 2015, s. 124.

³ Ś.p. inż. Józef Tomicki..., s. 169.

za którą to został na rok uwięziony w Cytadeli. Po uzyskaniu dyplomu inżyniera w 1891 roku, kontynuował przez rok naukę na Uniwersytecie w Bonn, gdzie studiował filozofię⁴.

Józef Tomicki (1863–1925)

Źródło: *Ś.p. Józef Tomicki*, „Przegląd Elektrotechniczny” 1925, nr 3, s. 33.

Zakończywszy edukację, J.M. Tomicki podjął się pracy związanej z techniką. Brał udział w budowie linii kolejowej na trasie Wiedeń–Baden, a później kolei podziemnej w Budapeszcie. Pracował także w fabryce Cegielskiego w Poznaniu jako inżynier⁵. W międzyczasie ożenił się z nauczycielką, zajmującą się działaniami na rzecz praw kobiet i publicystką Jadwigą Petrażycką (1863–1931)⁶ ze Lwowa, a 21 listopada 1893 roku urodził im się syn Stanisław. W 1894 roku, J. Tomicki przeniósł się na stałe do Lwowa, gdzie zaangażował się w budowę tramwaju elektrycznego. Niewiele wcześniej, przedsiębiorstwo tramwajów konnych odmówiło budowy linii, która połączyłaby centrum Lwowa z, organizowaną w 50-lecie istnienia CK Szkoły Politechnicznej we Lwowie, Powszechną

⁴ *Ś.p. Józef Tomicki*, „Przegląd Elektrotechniczny” 1925, nr 3, s. 33.

⁵ Stąd też prawdopodobnie wysnuwano jego pochodzenie z Wielkopolski.

⁶ M. Tyrowicz, *Petrażycka-Tomicka Jadwiga*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XXV/4, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1980, s. 681–682. W 2001 r. wyszła monografia poświęcona jej życiu i działalności: A. Habrat, *Jadwiga Petrażycka-Tomicka: życie i działalność*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Rzeszów 2001.

Wystawą Krajową (zlokalizowaną w okolicach Parku Stryjskiego, wystawa miała zaprezentować rozwój autonomicznej Galicji). Argumentowano tę decyzję przewidywaną niską opłacalnością tej linii po zakończeniu wystawy. Z inicjatywy profesora CK Szkoły Politechnicznej Romana Dzieślewskiego (który sam był zaangażowany w organizację wystawy) i dyrektora Miejskiego Urzędu Budowniczego Juliusza Hochbergera, magistrat miejski postanowił wybudować na tej trasie linię tramwaju elektrycznego⁷. Ogłoszony w 1893 roku przetarg wygrała firma „Siemens & Halske”, z której to ramienia kierownictwem budowy zajął się wiedeński inżynier Alex Kern, a J. Tomicki został jego asystentem⁸. Niedługo potem przy ul. Wóleckiej powstała elektrownia zasilająca linię tramwajową (wypozażono ją w dwa agregaty o mocy ok. 300 kW, na prąd stały 500 V)⁹ i podstawowa infrastruktura. Była to pierwsza linia tramwaju elektrycznego w całej monarchii Austro-Węgierskiej, i druga w tej części Europy, gdyż rok wcześniej (w 1893 r.) powstał taki tramwaj we Wrocławiu¹⁰. W 1896 roku, zgodnie z umową, miasto przejęło z rąk Siemens & Halske przedsiębiorstwo elektrycznego tramwaju na swoją własność. Należało więc wybrać nowego dyrektora, którym został 20 listopada 1897 roku rekomendowany przez A. Kerna J. Tomicki¹¹. Funkcję tę pełnił do końca życia, przez 26 lat.

Kierowane przez Józefa Tomickiego przedsiębiorstwo nie tylko zajmowało się rozbudową i utrzymaniem tramwajów elektrycznych, włączyło się szybko w inne przedsięwzięcia związane z elektryfikacją Lwowa. W 1899 roku rada miasta poleciła J. Tomickiemu zająć się budową oświetlenia dla nowo budowanego teatru i śródmieścia¹². Niedługo potem kosztorys był gotowy, a kiedy miejska komisja elektryczna pod przewodnictwem profesora Dzieślewskiego zaakceptowała

⁷ W 1892 r. R. Dzieślewski i J. Hochberger wydali *Sprawozdanie w sprawie budowy kolei elektrycznej w mieście Lwowie*, w którym przedstawili historię kolei elektrycznych, podali przykłady funkcjonowania tramwajów elektrycznych, wykazali większą opłacalność tramwaju elektrycznego nad konnym. W końcu przedstawiono wstępny plan budowy, opis techniczny i szacunkowy koszt działania elektrycznego tramwaju we Lwowie i zarekomendowano ten system jako najbardziej rentowny. Reprint tego sprawozdania zob. J. Hickiewicz, P. Sadłowski, *Roman Dzieślewski; Pierwszy polski profesor elektrotechniki i Jego współpracownicy*, Wydawnictwo MS, Warszawa–Rzeszów–Tarnów–Gliwice–Opole 2014, s. 161–190.

⁸ A. Kryżaniwskij, *Prąd stały czy prązienny...*, s. 123–124.

⁹ Tamże, s. 123–124; I. Kotłobułatow, *Pierwsza lwowska elektrownia*, <http://www.lvivcenter.org/pl/uid/picture/?pictureid=1346> (10.03.2016).

¹⁰ J. Hickiewicz, P. Sadłowski, *Roman Dzieślewski...*, s. 80–81.

¹¹ A. Kryżaniwskij, *Prąd stały czy prązienny...*, s. 124–125.

¹² Tamże, s. 125.

Jadwiga Petrażycka-Tomicka (1863–1931)

Źródło: A. Habrat, *Jadwiga Petrażycka-Tomicka: życie i działalność*,
Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Rzeszów 2001.

Pierwsza elektrownia we Lwowie

Źródło: <http://www.lvivcenter.org/pl/uid/picture/?pictureid=1346>.

go, ruszyły prace. Zakres robót i dalsze plany oświetlania ulic były na tyle szeroko zakrojone, że przedsiębiorstwo przekształciło się w Miejskie Zakłady Elektryczne (MZE), które powstały w wyniku połączenia dwóch przedsiębiorstw – Miejskiej Kolei Elektrycznej i Zakładu Oświetlenia¹³, zatem zakres działania poszerzył się. Na czele MZE stanął J. Tomicki. Rozszerzano znacznie sieć tramwajową i oświetleniową, z inicjatywy Tomickiego rada miejska wykupiła w końcu droższe w eksploatacji tramwaje konne, które następnie zelektryfikowano¹⁴, zmieniono również paliwo wykorzystywane w elektrowni z węgla kamiennego na ropę naftową. Zakres prac MZE był szeroki, co wyznaczało perspektywy rozwoju Lwowa.

Kolejnym punktem przełomowym w rozwoju lwowskiej sieci elektrycznej było przejście na system prądu przemiennego. Powołany w 1906 roku komitet rozbudowy i rozszerzenia MZE, w pracach którego brał udział, poza J. Tomickim, R. Dzieślewski i zaproszony Alex Kern, ustalił odejście od prądu stałego i budowę infrastruktury prądu zmiennego. A. Kern zaproponował budowę nowej elektrowni prądu zmiennego na Persenkówce (dzielnica Lwowa), która działa do dzisiaj. Elektrownia była na początku wyposażona w generatory o mocy 4500 KM na napięcie 5000 V. MZE otrzymało na jej budowę ogromną dotację w wysokości 10 mln koron, a kiedy te pieniądze się skończyły, przyznano kolejne 4 mln¹⁵. Prace trwały do 1909 roku, a przez cały ten czas nadzorował je J. Tomicki. W 1912 roku wydał własnym sumptem publikację *Ze statystyki zakładów elektrycznych* podsumowującą dotychczasowy postęp prac nad rozwojem MZE. J. Tomicki działał także w charakterze rzeczoznawcy w zakresie instalacji elektrycznych, przyczyniając się do elektryfikacji takich miast w Galicji jak Kraków, Podgórze, Nowy Sącz, Gorlice, Jasło, Rzeszów, Przemyśl, Żółkiew, Złoczów, Tarnopol, Brody, Czortków, Rohatyn, Stanisławów, Wyżnica¹⁶. Był współautorem *Memoriału w sprawie rozwoju elektrotechniki w Galicji i potrzeby założenia Krajowego Biura Elektrotechnicznego* przedłożonego Sejmowi Galicyjskiemu, brał także udział (podczas I wojny światowej) w pracach Biura Elektryfikacji Sekcji Przemysłowej Centrali Odbudowy Kraju. W 1923 roku zainicjował prace

¹³ Inż. Józef Tomicki (1863–1925); *Sylwetki zasłużonych energetyków polskich*, „Energetyka” 1971, nr 11, s. 396.

¹⁴ *Ś.p. inż. Józef Tomicki...*, s. 169.

¹⁵ A. Kryżaniwskij, *Prąd stały czy przemienny...*, s. 126.

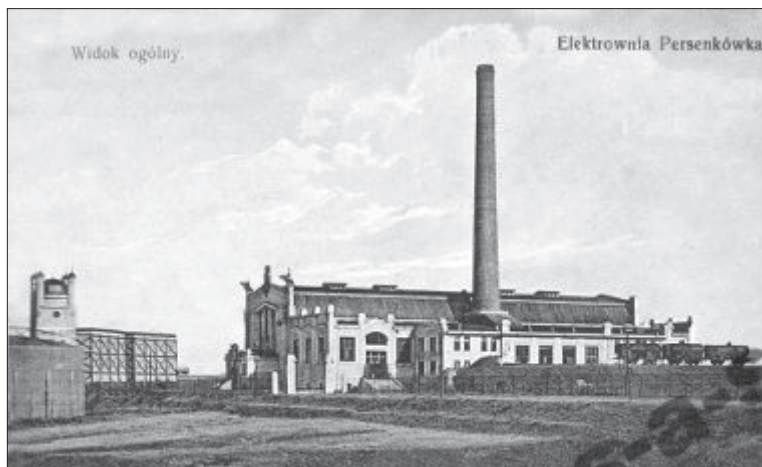
¹⁶ *Ś.p. inż. Józef Tomicki...*, s. 169–170.

dotyczące hydroenergetyki, czego skutkiem było opracowanie projektów zakładów wodnych na Oporze, Stryju i Dniestrze¹⁷.

Józef Tomicki w 1909 r.

Źródło: A. Kryżaniwskij, *Prąd stały czy prąd zmienny...*, s. 128.

Elektrownia prądu zmiennego na Persenkówce

Źródło: A. Kryżaniwskij, *Prąd stały czy prąd zmienny...*, s. 127.

¹⁷ Inż. Józef Tomicki (1863–1925); *Sylwetki zasłużonych...*, s. 396.

Działalność Tomickiego nie była związana tylko z elektryfikacją – był także aktywnym działaczem społecznym. Należał m.in. od 1896 roku¹⁸ do Polskiego Towarzystwa Politechnicznego we Lwowie, jednej z najstarszych organizacji skupiających techników polskich. Od 1902 roku był zastępcą skarbnika w tej organizacji, od 1903 roku do 1907 roku należał do grona członków wydziału, a w 1910 roku został zastępcą prezesa, pełniąc tę funkcję do 1917 roku¹⁹. W wydanej w 1927 roku księdze pamiątkowej Polskiego Towarzystwa Politechnicznego zamieszczono spis prelegentów i tytuły ich wykładów wygłoszonych na posiedzeniach tego stowarzyszenia. Zgodnie z zapisami J. Tomicki wygłosił w 1905 roku referat *Rozszerzenie sieci elektrycznej miasta Lwowa*, w 1912 roku – *Statystyka miejskich zakładów elektrycznych*, a w 1917 roku – *Żywe konie a maszyno-we na wojnie i Wyzyskanie gazu ziemnego*²⁰.

Józef Tomicki jako pierwszy elektrotechnik z Galicji zauważył potrzebę utworzenia wyspecjalizowanej organizacji zrzeszającej elektryków lwowskich. Był inicjatorem założenia w 1901 roku Sekcji Elektrotechnicznej przy Towarzystwie Politechnicznym²¹. Uczestniczył w tych pierwszych, nieformalnych posiedzeniach, na których zajmowano się głównie słownictwem elektrycznym, jak i redagowano przepisy dla urządzeń elektrycznych używanych w MZE. Formalna działalność sekcji rozpoczęła się w 1908 roku, a Tomicki należał do jej członków założycieli. Brał ponadto aktywny udział w ogólnopolskich zjazdach technicznych. W 1910 roku uczestniczył w V Zjeździe Techników Polskich we Lwowie, pełniąc tam funkcję zastępcy przewodniczącego Sekcji Elektrotechnicznej zjazdu (przewodniczącym był R. Dzieślewski)²². Wygłosił wtedy wraz z Wilhelmem Hertzem referat *Przepisy bezpieczeństwa przy instalacjach elektrycznych*. W 1912 roku J. Tomicki brał udział w kolejnym, VI Zjeździe Techników Polskich w Krakowie, gdzie wygłosił referat *Organizacje elektrowni na ziemiach polskich* i wspólnie z Tadeuszem Gayczakiem – *Utworzenie krajowego*

¹⁸ M. Matakiewicz, *Polskie Towarzystwo Politechniczne we Lwowie 1877–1927; księga pamiątkowa*, Polskie Towarzystwo Politechniczne we Lwowie, Lwów 1927, s. 96.

¹⁹ Tamże, s. 74–76.

²⁰ Tamże, s. 39.

²¹ K. Kolbiński, *Historia Elektryki Polskiej*, t. I, Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, Warszawa 1976, s. 382–383.

²² T. Skarzyński, J. Kubiатовski, *Ważniejsze wydarzenia w okresie 1882–1919–1945, w: 75 lat SEP 1919–1994*, red. T. Skarzyński, SEP, Warszawa 1994, s. 10–11.

biura elektrotechnicznego²³. W 1914 roku wspólnie z Alfonsem Kühnem i Kazimierzem Górskim miał wygłosić referat na pierwszym Zjeździe Hygienistów polskich we Lwowie *O oświetleniu miast elektrycznością*²⁴, jednak w opublikowanym zbiorze streszczeń odczytów ten referat nie figuruje. Jest tam natomiast streszczenie innego odczytu autorstwa Tomickiego *Elektryczność w usługach higieny domów*:

Miasta i miejskie mieszkania. Ich ujemne i dodatnie cechy. Mieszkania podmiejskie. Kolejki elektryczne w usługach tendencji rozszerzenia miast i powstania miast ogrodowych. Środki zapobiegania ujemnym wpływom mieszkań skupionych. Przyrządy elektryczne do odpylania, wietrzenia, ozonizacji, grzania, chłodzenia, gotowania, prasowania itp. Inne zastosowanie elektryczności w celu podniesienia zdrowotności mieszkań. Demonstracja przyrządów²⁵.

Jak widać, dyrektor MZE nie tylko zajmował się rozbudową sieci elektrycznej, ale i popularyzował używanie sprzętu zasilanego energią elektryczną.

W styczniu 1919 roku J. Tomicki wziął udział w spotkaniu kierowników elektrowni galicyjskich w Krakowie, podczas którego na jego wniosek uchwalono potrzebę powołania do życia Związku Elektrowni Polskich²⁶. W czerwcu tego samego roku (7–9.06.1919 r.) uczestniczył zaś w Ogólnopolskim Zjeździe Elektrotechników w Warszawie. Należał do prezydium zjazdu, będąc w drugim dniu obrad (8.06.) jego przewodniczącym, 9 czerwca uchwalono powołanie do życia Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich (SEP, w 1928 r. zmieniono nazwę na Stowarzyszenie Elektryków Polskich). Powstał wtedy także pierwszy, 9-osobowy tymczasowy zarząd tej organizacji, w skład w którego wszedł Tomicki, wspólnie z Gabrielem Sokolnickim, reprezentując w nim środowisko lwowskie²⁷. Wcześniej J. Tomicki był prezesem (w latach 1906–1907, 1912–1913 i 1919–1923)²⁸ Sekcji Elektrotechnicznej przy Towarzystwie Politechnicznym, która przekształciła się w 1919 roku, po powstaniu SEP, we Lwowskie Koło SEP – Tomicki był więc jego pierwszym prezesem.

²³ T. Skarzyński, J. Kubiатовski, *Ważniejsze wydarzenia...*, s. 12.

²⁴ *I-y Zjazd Hygienistów polskich we Lwowie*, „Przegląd Techniczny” 1914, nr 21, s. 291.

²⁵ *I Zjazd higienistów polskich we Lwowie w dniach 19-22 lipca 1914 roku (zbiór streszczeń odczytów zgłoszonych do dnia 30 czerwca b.r.)*, Komitet Gospodarczy Zjazdu, Lwów 1914.

²⁶ K. Kolbiński, *Historia Elektryki Polskiej...*, s. 443.

²⁷ T. Skarzyński, J. Kubiатовski, *Ważniejsze wydarzenia...*, s. 19.

²⁸ *Oddział Lwowski (1906)*, „Przegląd Elektrotechniczny” 1930, nr 12, s. 298.

Od 1922 roku jako przedstawiciel SEP był członkiem i zastępcą przewodniczącego Państwowej Rady Elektrycznej, w tym samym roku zasiadł również w składzie prezydium I Ogólnokrajowego Zjazdu Kupców i Przemysłowców Elektrotechnicznych w Warszawie, gdzie wygłosił referat *Polskie elektrownie i tramwaje wobec przemysłu elektrotechnicznego*²⁹. Józef Tomicki pełnił także funkcję wiceprezesa Związku Elektrowni Polskich oraz Związku Przedsiębiorstw Tramwajowych i Kolei Dojazdowych w Polsce, skąd oddelegowano go do zarządu Międzynarodowego Związku Tramwajów i Kolei Dojazdowych w Brukseli, gdzie został wiceprezesem tego związku³⁰. Odbył z ramienia tej organizacji wiele zagranicznych podróży, jak choćby do Francji czy Norwegii. Był członkiem Państwowej Rady Kolejowej i Rady Nadzorczej Stowarzyszenia dozoru kotłów w Warszawie. Należał do zarządów spółek elektrycznych: „Siła i Światło”, „Polskie Towarzystwo Elektryczne”, „Siersza – Wodna”, „Polskie Zakłady Elektryczne Brown – Boveri”, „Polskie Towarzystwo Akumulatorowe”³¹ i „Akcyjne Towarzystwo Elektryczne” (wcześniej występujące pod nazwą „Sokolnicki & Wiśniewski”), czy spółek z innych branż, jak na przykład „Bank Naftowy” albo „Międzyzmiastowe Gazociągi i Gazoliny”. Tomicki współpracował ponadto ze środowiskiem naukowym, będąc członkiem Komisji Egzaminu Dyplomowego na Oddziale Elektrotechnicznym Politechniki Lwowskiej, był także współzałożycielem Chemicznego Instytutu Badawczego we Lwowie³², prawdopodobnie w związku z rozpoczęciem wykorzystywania miejscowych zasobów ropy naftowej przez elektrownię.

Józef Tomicki aktywnie działał na rzecz niepodległości Polski, czemu dał wyraz zwłaszcza podczas pierwszej wojny światowej, kiedy to czynnie wspierał Legiony Piłsudskiego. Organizował opiekę nad legionistami, którzy uciekli z niewoli austriackiej, przyjmując ich do pracy w elektrowni i tramwajach lwowskich, ponadto wspólnie z żoną zainicjował akcję zbierania paczek bożonarodzeniowych dla legionistów. W czasie polsko-ukraińskich walk o Lwów w 1918 i 1919 roku pozostał na terenie miasta, gdzie codziennie dozorował elektrownię na Persenkówce, obok której toczyły się intensywne walki. Kierował likwidacją

²⁹ Inż. Józef Tomicki (1863–1925); *Sylwetki zasłużonych...*, s. 396.

³⁰ Tamże, s. 396.

³¹ *Ś.p. Józef Tomicki...*, s. 33.

³² *Ś.p. inż. Józef Tomicki...*, s. 169.

szkód dokonanych na jej terenie przez walczące strony, zorganizował w końcu jej ponowne uruchomienie, za co odznaczono go Krzyżem Walecznych³³.

Wcześniej jednak, pod koniec pierwszej wojny światowej, Tomicki doznał wielkiej straty. 31 sierpnia 1918 roku zginął jego jedyny syn – Stanisław Tomicki, który był lotnikiem w siłach powietrznych Austro-Węgier i latał w jednostce myśliwskiej Flik 3J (skrót od Fliegerkompanie 3 Jagd) – został zestrzelony na froncie włoskim przez brytyjskich pilotów. Nie miał szans na przeżycie, rozbijając się na skałach alpejskiego masywu Monte Zugna³⁴. Jego roztrzaskanego Albatrosa D.III z namalowaną swastyką, osobistym znakiem rozpoznawczym młodego Tomickiego odnaleźli włoscy żołnierze (swastyka wtedy nie miała nic wspólnego z późniejszą ideologią nazistowską). Pochowano go na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie³⁵ dopiero w 1922 roku, kiedy to udało się wielkim wysiłkiem sprowadzić zwłoki do Polski. Chcąc upamiętnić syna państwo Tomiccy niedługo po otrzymaniu wiadomości o jego śmierci spisali testament, w którym zdecydowali o utworzeniu Fundacji im. Stanisława Tomickiego na Uniwersytecie Jagiellońskim, która wspierałaby polskich studentów. Postanowili przekazać cały rodzinny majątek na rzecz fundacji po ich śmierci³⁶. Po takiej stracie ojciec starał się zagłuszyć smutek coraz intensywniej poświęcając się pracy dla odradzającej się ojczyzny. Ciężka praca i przedwczesna śmierć jedynego dziecka wywołała chorobę serca, która z czasem się nasilała. Na początku 1925 roku J. Tomicki wyjechał do alpejskiego uzdrowiska w Merano we Włoszech, choroba jednak okazała się zbyt silna – podczas kuracji bowiem przeszedł zawał serca, który był przyczyną jego śmierci.

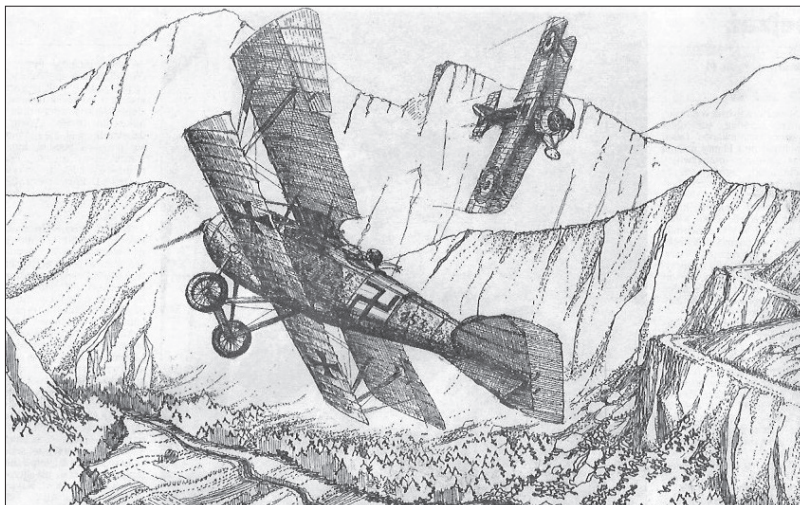
Józef Tomicki zmarł 22 stycznia 1925 roku i został pochowany obok swojego syna. Kierował MZE w szczególnie trudnych, pionierskich dla elektryfikacji czasach, które na dodatek zostały dotknięte wojną. Ze wszystkich swoich zadań wywiązywał się jednak perfekcyjnie, w dużym stopniu osobiście przyczyniając się do elektryfikacji Lwowa, a więc podniesienia jakości życia jego mieszkańców. Jego zasługi są ogromne, był jednym z pierwszych energetyków polskich i jednym z głównych organizatorów polskich elektrotechnicznych zrzeszeń. Był przy

³³ *Ś.p. Józef Tomicki*, s. 33.

³⁴ K. Fiedorowicz, *Rozbita eskadra*, http://www.fortyck.pl/art_81.htm (2.03.2016).

³⁵ *Do rodzinnej ziemi*, „Wiek Nowy” z 28.11.1922, s. 10.

³⁶ A. Habrat, *Jadwiga Petrażycka-Tomicka: życie i działalność*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Rzeszów 2001, s. 84.

Ostatnia walka Stanisława Tomickiego w sierpniu 1918 roku
na froncie włoskim

Źródło: http://www.fortyck.pl/art_81.htm.

Grobowiec Stanisława Tomickiego na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie,
zostali w nim pochorowani także jego rodzice

Źródło: <http://niebieskaeskadra.pl/?control=8&id=3602>.

tym osobą pomocną i życzliwą w stosunku do innych, podkreślano zwłaszcza jego troskę o swoich pracowników. To z inicjatywy J. Tomickiego, przy współpracy z jego żoną Jadwigą, założono dla nich bibliotekę i wypożyczalnię książek, wybudowano osiedle domów mieszkalnych na Gabrielówce, powstała także spółdzielnia i pracownicza „ochronka dla dzieci”³⁷.

Za swoją ciężką i pożyteczną pracę Józef Tomicki został należycie uhonorowany przez Lwowian. Tak pisał o nim „Kurier Lwowski” w jego nekrologu:

Niezmordowaną swą pracą, wiedzą i energią postawił tutejsze zakłady elektryczne na obecnej wyżynie. Był to obywatel zacny, w prawdziwym tego słowa znaczeniu, charakter niezłomny i nieskazitelny. Odznaczał się niezwykłym hartem i ofiarnością. Dla personelu był prawdziwym opiekunem, wyrozumiałym i odczuwającym jego dolę – to też cieszył się wśród licznej rzeszy pracowników zakładu zasłużonym uznaniem. Tak samo wśród całego Lwowa cieszył się ogólnym szacunkiem dla jego zasług i cnót obywatelskich³⁸.

Na jego pogrzeb 3 lutego 1925 roku (w Krakowie) stawilo się 300 pracowników MZE, a na znak żałoby o godzinie 11 (kiedy rozpoczęły się uroczystości pogrzebowe), stanęły we Lwowie na pięć minut wszystkie tramwaje. Wszyscy umundurowani pracownicy MZE przez osiem dni nosili żałobne opaski³⁹, ufundowano fundusz stypendialny imienia Józefa Tomickiego, który pomagał studentom polskich politechnik⁴⁰. Również i inne organizacje, dla których dobra pracował zmarły, uhonorowały kolegę uchwalając stypendia – były to władze Związku Elektrowni Polskich⁴¹ i Związku Przedsiębiorstw Tramwajowych i Kolei Dojazdowych w Polsce⁴². Imieniem J. Tomickiego nazwano w 1934 roku górną część ulicy Mikołaja Kopernika we Lwowie⁴³, przy której mieściła się zajezdnia tramwajowa.

³⁷ Tamże, s. 16; *Ś.p. inż. Józef Tomicki...*, s. 169.

³⁸ †Józef Tomicki, „Kurier Lwowski” z 25.01.1925, s. 4.

³⁹ (rs.), *Manifestacja żałobna Lwowa w dniu pogrzebu ś.p. Józefa Tomickiego*, „Wiek Nowy” z 5.02.1925, s. 7.

⁴⁰ A. Kryżaniwskij, *Prąd stały czy przemienny...*, s. 128.

⁴¹ *Posiedzenie Rady Związku Elektrowni Polskich*, „Przegląd Elektrotechniczny” 1925, nr 6, s. 95.

⁴² *Ze Związku Przedsiębiorstw Tramwajowych i Kolei Dojazdowych w Polsce*, „Przegląd Elektrotechniczny” 1925, nr 9, s. 144.

⁴³ I. Melnyk, *Ulica Mikołaja Kopernika*, <http://www.lvivcenter.org/pl/lia/objects/kopernyka> (15.12.2015).

Bibliografia

- † Józef Tomicki, „Kurier Lwowski” z 25.01.1925.
- I-y Zjazd Hygienistów polskich we Lwowie, „Przegląd Techniczny” 1914, nr 21.
- I Zjazd higienistów polskich we Lwowie w dniach 19–22 lipca 1914 roku (zbiór streszczeń odczytów zgłoszonych do dnia 30 czerwca b.r.), Komitet Gospodarczy Zjazdu, Lwów 1914.
- Do rodzinnej ziemi, „Wiek Nowy” z 28.11.1922.
- Fiedorowicz K., *Rozbita eskadra*, http://www.fortyck.pl/art_81.htm.
- Habrat A., *Jadwiga Petrażycka-Tomicka: życie i działalność*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Rzeszów 2001.
- Hickiewicz J., przy współpracy z P. Sadłowskim, *Roman Dzieślewski; Pierwszy polski profesor elektrotechniki i Jego współpracownicy*, Wydawnictwo MS, Warszawa–Rzeszów–Tarnów–Gliwice–Opole, 2014.
- Inż. Józef Tomicki (1863–1925); *Sylwetki zasłużonych energetyków polskich*, „Energetyka” 1971, nr 11.
- Kolbiński K., *Historia Elektryki Polskiej*, t. I, Wydawnictwa Naukowo-Techniczne, Warszawa 1976.
- Kotłobułatow I., *Pierwsza lwowska elektrownia*, <http://www.lvivcenter.org/pl/uid/picture/?pictureid=1346>.
- Krzyżaniwskij A., *Prąd stały czy przemienny. Jak to było na początku elektryfikacji Lwowa*, Zeszyty Naukowe Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej, nr 43; I SHE Gdańsk 29–30 czerwca 2015, Wydawnictwo Wydziału Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej, Gdańsk 2015.
- Matakiewicz M., *Polskie Towarzystwo Politechniczne we Lwowie 1877–1927; księga pamiątkowa*, Nakładem Polskiego Towarzystwa Politechnicznego we Lwowie, Lwów 1927.
- Melnyk I., *Ulica Mikołaja Kopernika*, <http://www.lvivcenter.org/pl/lia/objects/kopernyka>.
- Oddział Lwowski (1906), „Przegląd Elektrotechniczny” 1930, nr 12.
- Posiedzenie Rady Związku Elektrowni Polskich*, „Przegląd Elektrotechniczny” 1925, nr 6. (rs.), *Manifestacja żałobna Lwowa w dniu pogrzebu ś.p. Józefa Tomickiego*, „Wiek Nowy” z 5.02.1925.
- Skarzyński T., Kubiawski J., *Ważniejsze wydarzenia w okresie 1882–1919–1945, w: 75 lat SEP 1919–1994*, red. T. Skarzyński, SEP, Warszawa 1994.
- Ś.p. inż. Józef Tomicki, „Czasopismo Techniczne” 1925, nr 10.
- Ś.p. Józef Tomicki, „Przegląd Elektrotechniczny” 1925, nr 3.
- Tyrowicz M., *Petrażycka-Tomicka Jadwiga*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. XXV/4, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1980.
- Ze Związku Przedsiębiorstw Tramwajowych i Kolei Dojazdowych w Polsce*, „Przegląd Elektrotechniczny” 1925, nr 9.

ABSTRAKT

W artykule przedstawiono sylwetkę inżyniera Józefa Tomickiego (1863–1925) wieloletniego prezesa Miejskich Zakładów Elektrycznych (MZE) we Lwowie i zasłużonego działacza polskich zrzeszeń elektrotechnicznych. Tomicki ukończył Politechnikę w Karlsruhe. W 1894 roku rozpoczął pracę we Lwowie, gdzie brał udział w budowie pierwszego w tej części Europy tramwaju elektrycznego. W uznaniu zasług przy tej budowie został prezesem Miejskiej Kolei Elektrycznej, która szybko rozszerzyła działalność, przekształcając się w MZE. Jako prezes, Tomicki włączył się w proces elektryfikacji Lwowa i całej Galicji. Należał do Towarzystwa Politechnicznego, gdzie założył Sekcję Elektrotechniczną, drugą najstarszą polską organizację skupiającą elektryków. Znacznie przyczynił się także do powstania Związku Elektrowni Polskich i Stowarzyszenia Elektrotechników Polskich.

JÓZEF TOMICKI (1863–1925)
– PIONEER OF THE LVIV ELECTRICAL ENERGY INDUSTRY

ABSTRACT

The article presents Józef Tomicki (1863–1925), an engineer, the president of the Municipal Electrical Plant (MZE) in Lviv and an outstanding activist of Polish electrical engineering associations. He had graduated from the Polytechnic in Karlsruhe. In 1894 he took a job in Lviv, where he participated in the construction of an electric tram, the first in that part of Europe. As a recognition of his contribution he became the president of the Municipal Electric Railways, which kept growing and soon was transformed into the MZE. As president Tomicki joined in the process of electrification of Lviv and all Galicia. He was a member of the Polytechnic Association, within which he founded the Electrical Engineering Section, the second oldest organisation of Polish electricians. He also made a significant contribution towards the creation of the Association of Polish Electric Power Stations and the Association of Polish Electrical Engineers.